

Cochleaimplantat og spesifikke språkvansker

Spesifikke språkvansker finnes både hos hørende og hos døve og kan derfor også ramme tilegnelsen av tegnspråk.

Oppgitte interessekonflikter: Ingen

Det er store forskjeller mellom barn med cochleaimplantat når det gjelder talespråk-utviklingen. Noen får en tilnærmet normal talespråklig utvikling, andre tjener lite på operasjonen. Ved Rikshospitalets øre-nese-hals-avdeling fraråder man bruk av norsk tegnspråk i (re)habiliteringen. Andre har hevdet at barn med cochleaimplantat bør få en tospråklig oppvekst, det vil si opplæring i både talespråk og tegnspråk, slik at de eventuelt har tegnspråket å falle tilbake på (1).

Tradisjonelle variabler, som alder ved implantasjon, varighet av dövhet, tid med cochleaimplantat og preoperativ hørselsrest, forklarer bare 40–65 % av variansen i talespråklige ferdigheter hos barn med cochleaimplantat (2). Det må altså finnes andre faktorer som påvirker den talespråklige prognosen etter en cochleaimplantasjon. Kan dette være faktorer som også påvirker den språklige utviklingen hos hørende barn?

Spesifikke språkvansker

Det finnes barn som har problemer med å tilegne seg språk og der vanskene ikke kan forklares med evnesvakhet, nevrologiske skader, hørselshemninger eller andre kjente utviklingsavvik. Slike problemer omtales gjerne som «spesifikke språkvansker», og forekomsten antas å ligge på mellom 3 % og 7 % (3, 4). Denne typen språkvansker kan ha et arvelig grunnlag (5) og er langt vanligere blant gutter enn blant jenter.

I den senere tid har flere forskere frarådet streng bruk av visse eksklusjonskriterier i diagnostiseringen av spesifikke språkvansker (4, 6). Da er det mulig at spesifikke språkvansker også forekommer hos andre, inkludert døve og sterkt hørselshemmede barn som har vokst opp i et tegnspråklig miljø og har hatt systematisk opplæring i tegnspråk. I slike tilfeller kan man snakke om spesifikke språkvansker som en kanal- og modalitetsuavhengig vanske. Individet vil ha problemer med å tilegne seg ethvert språk, også norsk tegnspråk.

I mangel av standardiserte tester på norsk for tegnspråklige ferdigheter har man i liten

grad tenkt seg at spesifikke språkvansker forekommer hos brukere av tegnspråk. Tester for engelsk tegnspråk (7) og kjente forskjeller mellom tegnspråk, gester og kunstige tegn i «total kommunikasjon» indikerer at spesifikke språkvansker også forekommer i forhold til tegnspråk. Morgan og medarbeidere har beskrevet spesifikke språkvansker hos personer med talespråk (8) og har også presentert et tilfelle av tilsvarende vansker hos en ung tegnspråkbruker. Paul, som var rundt seks år, var født med sterkt hørselstap på begge ørene. Begge foreldrene var døve. Testresultatene viste at han hadde betydelige vansker med grammatikken i engelsk tegnspråk, og at vanskene var sammenliknbare med grammatiske vansker hos hørende barn med spesifikke språkvansker. Dette ga støtet til en diskusjon om spesifikke språkvansker som en modalitetsuavhengig språksvikt. Evnen til å lære et abstrakt symbolsystem (noe som finnes i ethvert språk), ikke bare evnen til å tilegne seg et spesielt språk, er avgjørende for barnets språklige og kommunikative utvikling.

Forutsetninger for tospråklighet

Barn med en modalitetsuavhengig språksvikt vil ha problemer med å tilegne seg et hvilket som helst språk, ikke bare tegnspråk. Vanskene er sannsynligvis av mer dyptgripende kognitiv art. Av denne grunn kan man ikke forvente at disse barna kan utvikle en tospråklighet av betydning.

Lider så barn som har store vanskeligheter med å tilegne seg et talespråk etter relativt lang tids bruk av et cochleaimplantat av en modalitetsuavhengig språksvikt? Hvis det er tilfellet, vil disse barna ikke kunne bli tospråklige. Dersom noen av dem hadde fått en systematisk samtidig opplæring i norsk tegnspråk, hadde man kunnet ta stilling til et slikt spørsmål. Dette betinger at man gjennomfører en kritisk kartlegging av barnas tegnspråklige utvikling på linje med kartleggingen av den tale-språklige utviklingen hos hørende barn.

Barn uten en modalitetsuavhengig språksvikt vil kunne tilegne seg ethvert språk. De vil også kunne bli tospråklige eller

flerspråklige. Da spesifikke språkvansker rammer 3–7 % av alle barn, er det fullt mulig at mange vokser opp med mer enn ett førstespråk (1). Barn med cochleaimplantat og god talespråklig utvikling vil også kunne bli tospråklige (med norsk og norsk tegnspråk), men dette har neppe vært foreldrenes målsetting i utgangspunktet.

Så langt er det vanskelig å finne forskningsmessig dekning for hvilken rolle norsk tegnspråk kan ha i arbeidet med (re)habilitering av barn med cochleaimplantat. Oppfordringer til bruk av tegnspråk for barn med cochleaimplantat kan i verste fall bidra til å sette dette arbeidet i et uheldig lys. Jeg har full tillit til Rikshospitalets praksis og til den innsats som gjøres for å gi barna et funksjonelt språk.

Arild Lian

arild.lian@psykologi.uio.no
Bredtvet kompetansesenter
0950 Oslo

Litteratur

1. Becker F, Erlenkamp S. Et språkløst liv med cochleaimplantat? Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 2836–8.
2. Pisoni DB, Cleary M. Measures of working memory span and verbal rehearsal speed in deaf children after cochlear implantation. Ear Hear 2003; 24 (suppl 1): 106S–20S.
3. Leonard L. Children with specific language impairment. Cambridge: MIT Press, 1989.
4. Bishop DVM. Uncommon understanding. Hove: Psychology Press, 1997.
5. Tomblin JB, Buckwalter P. Hereditability of poor language achievement among twins. J Speech Lang Hear Res 1998; 41: 188–99.
6. Lian A, Ottem E. Spesifikke språkvansker hos barn og unge. Skolepsykologi. Tidsskrift for pedagogisk-psykologisk tjeneste 2007; 42: 3–12.
7. Herman R, Holmes S, Woll B. Assessing British sign language development: receptive skills test. Gloucester: Forest Bookshop, 1999.
8. Morgan G, Herman R, Woll B. Language impairment in sign language: breakthroughs and puzzles. Int J Lang Comm Dis 2007; 97: 105.

Manuskriptet ble mottatt 22.11. 2007 og godkjent 1.2. 2008. Medisinsk redaktør Petter Gjersvik.